EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 17.6.2025
COM(2025) 299 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Evropski obrambni sklad: podpora razvoju obrambnih zmogljivosti prihodnosti
Vmesna ocena Evropskega obrambnega sklada

{SEC(2025) 169 final} - {SWD(2025) 151 final}

UVOD

Močna, konkurenčna in inovativna tehnološka in industrijska baza na področju obrambe EU je ključen predpogoj za doseganje obrambne pripravljenosti. Ob ustanovitvi Evropskega obrambnega sklada, programa EU za financiranje raziskav in razvoja na področju obrambe za obdobje 2021–2027[1], so zaradi desetletij zmanjševanja izdatkov za obrambo, naraščajočih stroškov raziskav in razvoja ter opreme na področju obrambe, razdrobljenosti trga ter pomanjkanja sodelovanja nastale vrzeli v kritičnih zmogljivostih oboroženih sil držav članic, izmed katerih številne zahtevajo nove tehnologije in inovativne rešitve.

Z vse večjimi varnostnimi grožnjami od ustanovitve Evropskega obrambnega sklada, vrnitvijo zelo intenzivnega vojskovanja v Evropi in naraščajočimi geopolitičnimi napetostmi skupaj s hitrimi tehnološkimi spremembami so se težave, ki naj bi jih sklad odpravil, le še zaostrile in se jasno pokazale. Skupne raziskave in razvoj na področju obrambe so zato postali ključno gonilo za sprostitev celotnega potenciala evropske obrambne tehnološke in industrijske baze. Poleg tega je splošno sprejeto, da si zelo malo držav članic EU lahko privošči, da bi same razvile najkompleksnejše obrambne sisteme, in nobena država tega ne more storiti v vseh domenah, zato je potrebno usklajeno ukrepanje na evropski ravni.

Odgovor EU na ta poziv je Evropski obrambni sklad, ki pomeni povsem nov pristop k podpori, ki jo EU namenja evropski tehnološki in industrijski bazi na področju obrambe. S proračunom v višini 7,3 milijarde EUR je sklad namenjen spodbujanju konkurenčnosti, učinkovitosti in inovacijske zmogljivosti evropske obrambne industrije s tem, da podpira skupno in čezmejno sodelovanje na področju raziskav in razvoja po vsej EU.

Evropski obrambni sklad je s 5,4 milijarde EUR, ki so že bile dodeljene za raziskave in razvoj na področju obrambe, ter 162 projekti, ki že potekajo, postal eden največjih programov za raziskave in razvoj na področju obrambe v Evropi. Sklad je privabil najboljše akterje raziskav in razvoja na področju obrambe ter številna netradicionalna podjetja. Pričakuje se, da bo imel obsežen vpliv. Osredotočen je na uporabnika in sledi potrebam oboroženih sil držav članic in Norveške. Pričakuje se, da bodo tehnologije in zmogljivosti naslednje generacije v vseh vojaških domenah – v zraku, na kopnem, na morju, v vesolju in v kibernetskem prostoru – razvite s podporo sklada, brez katerega številne ne bi mogle napredovati. Sklad tudi zagotavlja jasno vrednost za vloženi denar za gospodarstvo EU, vključno s pozitivnimi učinki za civilne namene.

Vse večji pomen Evropskega obrambnega sklada se odraža tudi v njegovi rastoči privlačnosti za industrijo. Število predlogov, oddanih v okviru njegovih razpisov za zbiranje predlogov, se stalno povečuje. Zadnji razpisi za zbiranje predlogov (2024), ki so se začeli leta 2021 s 140 predlogi in stabilnim letnim proračunom, so pritegnili skoraj 300 predlogov, kar je ob znatnem povečanju za 78 % v letu 2023 dodatno 25-odstotno povečanje. Pomen sklada je poudarjen tudi z različnimi prispevki deležnikov, predloženimi Komisiji med njegovo vmesno oceno. Prispevke je v obliki približno 100 izpolnjenih vprašalnikov in več kot 30 dokumentov o stališču ter na namenskih srečanjih in delavnicah zagotovilo 330 subjektov. Med deležniki, s katerimi so bila opravljena posvetovanja, so bili reprezentativni del evropske tehnološke in industrijske baze na področju obrambe ter drugi ključni deležniki.

V prvih letih Evropskega obrambnega sklada je bilo njegovo izvajanje iskanje ravnovesja, da bi se uskladila dva sorodna, a včasih različna cilja: po eni strani odpravljanje vrzeli v kritičnih

[1] Evropski obrambni sklad temelji na dveh predhodnih programih, ki sta časovno in proračunsko omejena, in sicer na pripravljalnem ukrepu za raziskave na področju obrambe in evropskem programu za razvoj obrambne industrije.

zmogljivostih tako, da bi se podprl razvoj obrambnih tehnologij in zmogljivosti naslednje generacije, pri čemer bi imele države članice vodilno vlogo pri določanju prednostnih nalog; po drugi strani pa pospeševanje preobrazbe obrambe z inovacijami, vključevanjem ter privabljanjem novih in netradicionalnih akterjev na področju obrambe. Oba cilja temeljita na splošnem cilju odpravljanja razdrobljenosti evropske tehnološke in industrijske baze na področju obrambe, spodbujanja sodelovanja ter zagotavljanja socialno-ekonomskega donosa.

1. OBRAVNAVANJE RAZDROBLJENOSTI IN KREPITEV SODELOVANJA

Evropski obrambni sklad že ima pomembno vlogo pri **krepitvi skupnih izdatkov za raziskave in razvoj na področju obrambe v EU**. Komisija je do marca 2025 sprejela pet letnih delovnih programov sklada, v katerih je za raziskave in razvoj na področju obrambe namenjenih skupno 5,4 milijarde EUR. Zaradi tega je sklad eden od treh največjih vlagateljev v raziskave in razvoj na področju obrambe v EU[2]. Ta naložba vključuje približno polovico vseh skupnih raziskav na področju obrambe v EU. Čeprav so na nacionalni ravni pravni subjekti iz držav članic z velikimi, uveljavljenimi obrambnimi industrijami največji upravičenci do sredstev sklada, primerjava z najnovejšimi podatki Evropske obrambne agencije o nacionalnem financiranju raziskav in razvoja[3] kaže na **zelo pozitiven učinek za vse države**, tudi za srednje velike in male države članice z omejeno tradicionalno obrambno industrijo. V prvem letu delovanja[4] je sklad že zagotovil financiranje, ki je podobno ali višje, v nekaterih primerih pa znatno višje, od skupnih nacionalnih odhodkov za raziskave in razvoj na področju obrambe za 15 držav članic[5].

Evropski obrambni sklad je **spodbudil doslej največje čezmejno sodelovanje pri raziskavah in razvoju na področju obrambe** v EU. Sklad spodbuja medsebojno razumevanje in skupno kulturo med vpletenimi subjekti, s čimer prispeva k odpravi razdrobljenosti evropske tehnološke in industrijske baze na področju obrambe. V 162 projektov sklada je vključenih 1 366 posameznih udeležencev[6] iz 26 držav članic[7] in z Norveške. To vključuje široko geografsko porazdelitev vpletenih subjektov, tudi iz regij, kjer obrambna industrija v preteklosti ni imela pomembne vloge. Sklad zahteva sodelovanje vsaj treh različnih pravnih subjektov iz vsaj treh držav članic/Norveške, pri povprečnem projektu sklada pa sodeluje 19 udeležencev iz osmih držav. Na splošno se je sklad izkazal kot dragocen okvir za iskanje novih partnerjev, vključno z malimi in srednjimi podjetji (MSP) ter podjetji s srednje veliko tržno kapitalizacijo, ter za razširitev stalnega sodelovanja.

Poleg tradicionalne obrambne industrije se je Evropski obrambni sklad izkazal za privlačen instrument tudi za evropska MSP, podjetja s srednje veliko tržno kapitalizacijo in raziskovalne organizacije. Zlasti MSP imajo vse večjo vlogo kot prožni ponudniki prelomnih tehnologij in inovacij v obrambnem sektorju. Zaradi ciljno usmerjenih prizadevanj za vključitev MSP in inovatorjev v sklad (in tudi prek podpore, ki presega nepovratna sredstva za spremljanje njihove poslovne rasti in tehnološke zrelosti inovativnih zamisli) so MSP **močno vpletena v projekte sklada, saj predstavljajo 43 % njegovih posameznih udeležencev** in **prejemajo** približno 20 % sredstev EU[8]. V šestih državah članicah EU

[2] Skupaj z nacionalnimi naložbami v raziskave in razvoj na področju obrambe v Franciji in Nemčiji.

[3] Ključne ugotovitve in analiza v okviru podatkov Evropske obrambne agencije o obrambi za obdobje 2020–2021.

[4] Najnovejši javno dostopni podatki o nacionalnih odhodkih za raziskave in razvoj so za leto 2021.

[5] BE, BG, CY, EE, EL, ES, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, PT, SI.

[6] Upravičenci, povezani subjekti in podizvajalci od februarja 2025. GD DEFIS, Evropska komisija.

[7] Vse države članice EU, razen Malte.

[8] MSP po lastnih navedbah. GD DEFIS, Evropska komisija. Podatki iz projektov Evropskega obrambnega sklada za obdobje 2021–2023, pridobljeni februarja 2025.

predstavljajo več kot 50 % udeležb[9]. Podjetja s srednje veliko tržno kapitalizacijo predstavljajo 4 % posameznih udeležencev in prejemajo približno 6 % sredstev. MSP imajo sicer od namenskih podpornih ukrepov koristi, vendar večina udeležb MSP spada med tematska vprašanja, s čimer je zagotovljena močna vpletenost v celotni program. **Število prijaviteljev, ki so MSP, se iz leta v leto vztrajno povečuje**. Na zadnjih razpisih za zbiranje predlogov (2024) se je število predlogov, ki so jih oddali MSP in raziskovalne organizacije, v primerjavi s prejšnjim letom povečalo za 28 %.

Evropski obrambni sklad omogoča tesnejše sodelovanje med glavnimi podjetji, MSP ter raziskovalnimi in tehnološkimi organizacijami ter med obrambnimi podjetji in civilnimi podjetji, ki razvijajo tehnologije s potencialom za obrambo in dvojno rabo. Sklad poleg tega širi sodelovanje v obrambnih dobavnih verigah, s čimer **ima pomembno vlogo pri zmanjševanju razdrobljenosti evropske obrambne industrije**.

2. ODPRAVLJANJE VRZELI V KRITIČNIH ZMOGLJIVOSTIH: RAZVOJ OBRAMBNIH TEHNOLOGIJ IN ZMOGLJIVOSTI NASLEDNJE GENERACIJE

Evropski obrambni sklad je sicer še vedno razmeroma mlad program (noben od njegovih projektov še ni zaključen), **vendar je njegov pomen za oborožene sile držav članic že razviden iz njegove vloge pri razvijanju novih obrambnih tehnologij in proizvodov**, s katerimi se obravnavajo kritične vrzeli v vseh domenah zmogljivosti. Oborožene sile držav članic uporabljajo rezultate projektov v okviru predhodnikov sklada, kar je jasen pokazatelj njegovega potenciala.

Razvoj ključnih obrambnih zmogljivosti naslednje generacije

Načrtovanje in programiranje Evropskega obrambnega sklada sta osredotočena na uporabnika, tako da temeljita neposredno na potrebah in prispevkih držav članic in Norveške. Zato je zagotovljena **visoka stopnja skladnosti med prednostnimi nalogami na področju razvoja obrambnih zmogljivosti**, kot so opredeljene v okviru načrta za razvoj zmogljivosti, področji za morebitno sodelovanje v okviru usklajenega letnega pregleda obrambe, drugimi vrstami sodelovanja (stalno strukturno sodelovanje (PESCO), projekti kategorije B Evropske obrambne agencije in po potrebi v okviru Nata) **ter področji, ki jih podpira sklad**.

Evropski obrambni sklad spodbuja države članice EU in Norveško k sodelovanju pri razvoju obrambnih tehnologij, proizvodov in zmogljivosti naslednje generacije, ki bi jih posamezna država morda dosegla le stežka ali jih ne bi mogla doseči. Glede na to, da je podpora sklada večjim raziskovalnim in razvojnim projektom na področju obrambe (npr. evropska patruljna korveta, Eurodrone) večja od skupnih letnih odhodkov večine držav EU za raziskave in razvoj, **je skoraj nemogoče, da bi ena država sočasno razvijala več tako obsežnih projektov sklada**. Podobno velja za projekte endoatmosferskih prestreznikov *EU HYDEF* in *HYDIS*[2], povezane z visokimi stroški in zapletenimi tehničnimi izzivi, ki bi jih posamezna država članica težko upravljala neodvisno. Sklad zagotavlja tudi edinstvene priložnosti za manjše države članice in države z omejeno obrambno industrijo, da svojo nacionalno industrijo vključijo v razvoj glavnih obrambnih zmogljivosti EU. Na splošno **sklad zagotavlja pozitiven strukturni učinek, ki presega sam njegov proračun**.

Pričakuje se, da bo z ukrepi Evropskega obrambnega sklada razvitih **več kot 50 prototipov**, ki predstavljajo tehnološke in zmogljivostne gradnike za obrambne zmogljivosti naslednje

[9] Najvišja raven je bila ugotovljena na Cipru, v Estoniji, na Irskem, v Litvi, Luksemburgu in Grčiji.

generacije. Sklad na primer podpira razvoj prototipov za naslednje zmogljivosti in tehnologije:

- **Zračna domena:** helikopterji, brezpilotni zrakoplovi (za srednje višine in z dolgo avtonomijo, taktični, bojni), elektronsko vojskovanje, pogonski sistemi.
- **Domena zračne in raketne obrambe**: endoatmosferski prestrezniki, tehnologije za boj proti brezpilotnim zrakoplovom, zgodnje opozarjanje o vodenih raketah, ki temelji na vesoljski tehnologiji.
- **Kopenska domena:** bojne platforme, posredni ogenj dolgega dosega, zemeljski sistemi brez posadke, sistemi za opremo vojaka, energija za vojaške tabore, sistemi za poveljevanje in nadzor.
- **Pomorska domena:** platforme (evropska patruljna korveta, polavtonomna plovila srednje velikosti), protiminsko delovanje, podvodne komunikacije, zaščita morskega dna in kritične infrastrukture.
- **Vesoljska domena:** sprejemniki za javne regulirane storitve (PRS), spremljanje razmer v vesolju, vesoljska obveščevalna dejavnost, nadzor in izvidovanje ali psevdosateliti za velike višine.
- **Kibernetska domena:** kibernetsko situacijsko zavedanje, virtualni poligoni za kibernetsko varnost, interoperabilni sistemi za kibernetsko obrambo in operacije informacijskega vojskovanja.

Poleg tega **Evropski obrambni sklad prispeva k strateški avtonomiji EU** tako, da podpira številne projekte za razvoj obrambnih tehnologij in proizvodov, glede katerih je Evropa trenutno v celoti odvisna od tretjih držav in glede katerih EU nima drugih možnosti.

Podrobneje o projektih: projekti Evropskega obrambnega sklada, s katerimi se obravnavajo vrzeli v ključnih zmogljivostih in se prispeva k strateški avtonomiji EU

a) **Obramba pred hiperzvočnimi izstrelki**: projekti endoatmosferskih prestreznikov EU HYDEF in HYDIS^2 so projekti sklada, financirani za razvoj zmogljivosti, povezanih s prestrezanjem hiperzvočnih izstrelkov. Pred tem ni bilo nobenega programa za razvoj tako kritične zmogljivosti, kakršna je potrebna za obrambo Evrope.
b) **EUROMALE**: z razvojem popolnoma suverenega evropskega brezpilotnega zrakoplova za srednje višine in z dolgo avtonomijo (MALE) se obravnava pomanjkanje kritične zmogljivosti v evropskih oboroženih silah.
c) **Zgodnje opozarjanje o vodenih raketah, ki temelji na vesoljski tehnologiji:** sklad prek projekta ODIN's EYE II podpira razvoj popolnoma suverenih in neodvisnih zmogljivosti, namenjenih zgodnjemu opozarjanju iz vesolja za odkrivanje in spremljanje balističnih izstrelkov in novih hiperzvočnih groženj. S tako kritično zmogljivostjo se bo odpravila sedanja odvisnost od tretjih držav in povečala avtonomija EU v vesolju.
d) **Prihodnji taktični tovor srednje velikosti (FMTC)**: sklad prispeva k financiranju naslednje generacije evropskega zrakoplova FMTC. Ta vojaška prevozna zmogljivost je ključen dejavnik, ki omogoča avtonomno izvajanje misij in operacij EU. Poleg tega so

Kar zadeva interoperabilnost in zamenljivost obrambnih sistemov, bi lahko Evropski obrambni sklad oboje izboljšal s svojimi projekti za obravnavo komponent ali podsistemov, ki lahko koristijo več prihodnjim zmogljivostim. Poleg tega je na nacionalni ravni sicer mogoče razvijati končne sisteme, ki uporabljajo tehnologijo, pri čemer si države članice konkurirajo, vendar skupni razvoj prinaša številne koristi za osnovne tehnologije, saj se povečata stroškovna učinkovitost in konkurenčnost na trgu.

Obravnavanje nastajajočih in spreminjajočih se prednostnih nalog

V nedavnih vojaških konfliktih so bili izpostavljeni „novi načini bojevanja“ in poudarjene posebne usmeritve razvoja zmogljivosti, hkrati pa so bili pospešeni že obstoječi trendi. To na primer velja za razvoj in uporabo platform ter zračne in raketne obrambe brez posadke v vesoljski domeni in kibernetski domeni. Evropski obrambni sklad s svojimi delovnimi programi **uspešno obravnava te nastajajoče in spreminjajoče se prednostne naloge**, na primer z razširitvijo področij ukrepanja v okviru kategorije zračna in raketna obramba v odziv na vse večji pomen tega področja ter v okviru kategorije zaščita sil in mobilnost, in sicer z obravnavo *strateškega zračnega prevoza tovora izrednih dimenzij*, da bi odpravil vrzel v ključni zmogljivosti, ki je zaradi nerazpoložljivosti flote transportnih letal *Antonov* še večja.

Poleg tega **so nekatere teme, za katere je bilo sprva namenjenih manj sredstev, sčasoma postale vse pomembnejše**. Z vse večjo odvisnostjo od podvodne infrastrukture, kot so plinovodi ali internetni kabli, je na primer kategorija podvodno vojskovanje deležna večje pozornosti. Ta ponovna določitev prednostnih nalog je v skladu s širšim ciljem Evropskega obrambnega sklada, da bi dolgoročne inovacije uravnotežil z zahtevami sedanjih varnostnih razmer.

Evropski obrambni sklad je začel podpirati tudi **postopno vključevanje ukrajinske obrambne industrije** v tehnološko in industrijsko bazo evropske obrambe. Ukrajinski subjekti lahko v skladu z uredbo o Evropskem obrambnem skladu v raziskovalnih projektih sicer sodelujejo le kot pridruženi partnerji (in ne morejo prejeti njegovih sredstev) ali kot ponudniki blaga, gradenj ali storitev, potrebnih za izvajanje projektov sklada, vendar sklad s svojimi podpornimi ukrepi ukrajinskim subjektom že omogoča, da sodelujejo v njegovih posebnih dejavnostih na področju obrambnih inovacij[10].

Zagotavljanje kontinuitete prizadevanj

Obrambna industrija je poudarila, da je ena glavnih koristi Evropskega obrambnega sklada zagotavljanje neprekinjenih prizadevanj v celotnem ciklu raziskav in razvoja vse do uvedbe na trg. To je pripomoglo k reševanju več obrambnih projektov iz „doline smrti“, saj sicer ne bi prejeli dodatnih sredstev na nacionalni ravni za prehod na ključni korak financiranja v obdobju od razvoja proizvodov do časa, ko jih kupci začnejo uporabljati, ter doseganje konkretnih rezultatov za oborožene sile držav članic. V okviru sklada se je nadaljevala več kot polovica projektov evropskega programa za razvoj obrambne industrije, s čimer se je zagotovila njihova kontinuiteta, vse več njegovih projektov pa ima tudi sredstva za svoje naslednje korake, saj je bil dosežen napredek na področju tehnologije ali razvoja zmogljivosti. Dejstvo, da so se raziskovalni projekti nadaljevali kot razvojni projekti, ne bi smelo biti edini ali glavni kazalnik uspeha. Številni projekti, zlasti tisti, ki so povezani z velikimi in kompleksnimi zmogljivostmi, temeljijo na dolgih tehnoloških časovnih načrtih ali časovnih načrtih glede zmogljivosti ter pred vstopom v končno fazo raziskav in razvoja včasih potrebujejo več nadaljnjih tem. To na primer velja za razvoj zrakoplovov FMTC ali naprednih radarskih tehnologij – v raziskovalnem delu sklada je bilo oboje obravnavano dvakrat.

Poseben izziv v zvezi s tem je bil najti **pravo ravnovesje** med konkurenčnimi **razpisi in zagotavljanjem kontinuitete prizadevanj prek neposrednih dodelitev sredstev**, ko konzorciji, izbrani s konkurenčnim postopkom, dokažejo, da med tekočimi projekti zmorejo pravočasno dosegati rezultate. Dodaten ključen element je **zagotoviti močno zavezanost držav članic** h kontinuiteti raziskav in razvoja. Poleg prispevka Evropskega obrambnega sklada je za njegove razvojne projekte potrebno dopolnilno financiranje (sofinanciranje) iz

[10] Na primer s finančno podporo tretjim stranem v okviru posebnih razpisnih tem ali s hekatoni.

podpore držav članic ali drugih virov (npr. lastna sredstva konzorcija), da bi se stroški projektov pokrili v celoti. Dokaz takega sofinanciranja je pogoj za upravičenost za razvojne projekte in je bil vzpostavljen, da bi se spodbudilo pridobivanje dodatnih nacionalnih prispevkov, s čimer se zagotovi zaveza držav članic, da bodo rezultate raziskav in razvoja uporabljale. Z napredkom pri izvajanju programa in z nadaljnjimi projekti, ki so dosegli višje stopnje razvoja, se je zahtevano sofinanciranje povečalo, in sicer tako v smislu zneska kot deleža, pri čemer so bile vrednosti v zadnjih letih še posebej visoke. Razvojni projekti so povezani z resnimi **izzivi pri vzpostavitvi celotnega okvira sofinanciranja**. Pri nekaterih projektih se več let po njihovem začetku sofinanciranje še vedno ne izvaja, zaradi česar nastajajo resne zamude. V zvezi z vprašanji, ki lahko pojasnijo dolgotrajni postopek vzpostavitve okvirov sofinanciranja, države članice poročajo, da imajo težave pri dogovarjanju o potrebnih memorandumih o soglasju in pravicah uporabnikov, ki so v številnih primerih predpogoj za podpis nacionalnih pogodb o sofinanciranju. Zato je treba pri izvajanju sklada **sofinanciranju še naprej namenjati posebno pozornost**.

Premik k javnemu naročanju rezultatov projektov

Evropski obrambni sklad se bo izkazal za uspešnega, če bodo države članice zmogljivosti, ki jih sklad pomaga razvijati, tudi naročale. Kljub zgodnji fazi izvajanja sklada glede potenciala javnega naročanja za rezultate projektov obstajajo pozitivni znaki, pri čemer se nekatera javna naročila že uresničujejo. Polovica držav članic, s katerimi so bila med ocenjevanjem opravljena posvetovanja, je ugotovila, da se rezultati projektov sklada, evropskega programa za razvoj obrambne industrije ali pripravljalnega ukrepa za raziskave na področju obrambe že naročajo na nacionalni ravni ali bodo verjetno naročeni kmalu, preostali anketiranci pa so navedli, da je za dokončni odgovor še prezgodaj.

Podrobneje o projektih: evropska patruljna korveta

Projekt Evropskega obrambnega sklada evropska patruljna korveta podpira razvoj plovila razreda korvete, ki bi bilo sposobno opravljati najrazličnejše misije v prihodnjih pomorskih operativnih kontekstih. Štiri države članice EU (od novembra 2024: Francija, Italija, Španija, Grčija) so uradno izrazile zanimanje za javna naročila, nekatere pa so **v svojih nacionalnih načrtih zmogljivosti** že dodelile **sredstva za javna naročila**. Skupni prispevek sklada je znaten in je zagotovil visoko stopnjo kontinuitete projektov. **Pričakuje se, da bodo pogodbe o javnih naročilih sklenjene za dvomestno število plovil**, vse večje pa je tudi zanimanje drugih držav članic.

Poleg tega so se začeli prvi rezultati projektov **v oboroženih silah držav članic EU že uporabljati in se z njimi dosegajo pozitivni rezultati na bojišču**. To vključuje kritična področja, kot so rešitve za vojskovanje z morskimi minami, sistemi brez posadke ali kibernetska obramba. Nekatere tehnologije, razvite s podporo EU, se že uporabljajo v Ukrajini.

Podrobneje o projektih: vključitev rezultatov projektov v mornarice držav članic

Inovativne rešitve za vojskovanje z morskimi minami za boljše, hitrejše, varnejše in odpornejše protiminske operacije: zasnova, prototip in predstavitev sistema sistemov, sestavljenega iz avtonomnih orodij brez posadke, inteligentnih platform, senzorjev in njihove podpore pri odločanju, so bili razviti s podporo projektov MIRICLE in E=MCM ter vgrajeni na krovu **novega razreda plovil za protiminsko delovanje, ki sta ga skupaj naročili nizozemska in belgijska mornarica** (naročenih je 12 ladij, z možnostjo za druge upravljavce). Prva ladja tega razreda naj bi začela obratovati v belgijski mornarici leta 2025.

Podrobneje o projektih: rezultati projektov, ki se uporabljajo v Ukrajini
Projekt iMUGS evropskega programa za razvoj obrambne industrije podpira razvoj avtonomnih zmogljivosti obstoječe platforme za obravnavanje širokega nabora misij. Platforma se v Ukrajini operativno uporablja za čiščenje minskih polj, evakuacijo ranjencev in logistiko. Ukrajinske oborožene sile uporabljajo rešitve za avtonomni nadzor in prepoznavanje groženj, razvite v okviru projekta AMDEF.

3. PREOBLIKOVANJE OBRAMBE Z INOVACIJAMI: OHRANJANJE KONKURENČNE PREDNOSTI

Da bi EU ostala konkurenčna, mora razviti inovacijski ekosistem na področju obrambe. Evropski obrambni sklad je zato pospeševanje preoblikovanja obrambe z **inovacijami, tudi na področju prelomnih tehnologij**, dejavno podpiral v okviru **obrambnoinovacijske sheme EU** (EUDIS). Pričakuje se, da bo EUDIS s skupnim proračunom v višini 1,5 milijarde EUR do leta 2027, kar je približno 20 % proračuna sklada, dopolnjen s 400–500 milijoni EUR iz drugih javnih in zasebnih virov.

Ukrepi EUDIS vključujejo namenske netematske razpise za raziskave in razvoj ter **uvedbo novih mehanizmov**, kot je finančna podpora tretjim stranem s podporo pri pospeševanju na posebnih tehnoloških področjih, okrepljene sinergije med civilnimi in obrambnimi raziskavami, ki jih financira EU, tehnološke izzive in podporo prelomnim tehnološkim raziskavam z visokim tveganjem/visokim donosom. Poleg tega se je postopoma razvil **sklop inovativnih podpornih storitev za MSP in zagonska podjetja**. Vključuje hekatone na področju obrambe, poslovno mentorstvo, podporo pri pospeševanju, storitve povezovanja in vzpostavitev kapitalskega instrumenta za obrambo prek Evropskega investicijskega sklada, da bi se sprostil kapital za financiranje podjetij, ki se intenzivno ukvarjajo z raziskavami in razvojem.

Ukrepi EUDIS vključujejo tudi **razpise** za zbiranje predlogov **za uporabo v druge namene**. Pri ukrepih se izkoriščajo tehnologije s potencialom za dvojno rabo iz civilnih raziskav in razvoja, ki jih financira EU (npr. Obzorje Evropa), zaradi česar jih je mogoče prilagoditi obrambnim namenom. Doslej so bila v okviru razpisov Evropskega obrambnega sklada za uporabo v druge namene obravnavana področja kibernetike, sistemov energije in električne energije, visokozmogljivih materialov, elektronskih komponent, vesoljskih in avtonomnih sistemov. Sklad zagotavlja sinergije z **vesoljskim programom EU** tako, da financira razvoj tehnologij, proizvodov in zmogljivosti, ki bodo izkoriščali storitve, zagotovljene s komponentami vesoljskega programa EU, te storitve dopolnjevali ali se z njimi povezovali. Ugotovljeno je bilo tudi, da ima več kot 20 projektov **Obzorje Evropa** močne sinergije z obrambo. Evropski svet za inovacije od leta 2024 prek svojega programa financiranja za prehod, s katerim rezultate raziskav pomaga pretvoriti v potrditev koncepta in naslednje faze, pozdravlja predloge za uporabo v druge namene, ki temeljijo neposredno na rezultatih sklada/pripravljalnega ukrepa na področju obrambe.

Izkušnje, pridobljene z rusko vojno agresijo proti Ukrajini in s hitrim tehnološkim napredkom, so poleg prilagoditev, h katerim so te izkušnje prispevale na področjih razvoja zmogljivosti Evropskega obrambnega sklada, vzbudile pričakovanja, da mora **ta zagotoviti tudi hitrejše in racionalnejše postopke za vključevanje inovativnih obrambnih rešitev**. Ustvariti bi bilo treba dostopne priložnosti za podporo projektom s hitrimi rešitvami, ki posnemajo uspeh hitrega življenjskega cikla inovacij, razvitega v Ukrajini. Ta vključuje stalne povratne informacije končnega uporabnika na bojišču (preskušanje v resničnem življenju). Glede na dolgoročno naravo raziskovalnih in razvojnih projektov na področju obrambe v okviru sklada inovacijski ekosistem EU v zvezi z obrambo zamuja priložnost, da bi izkoristil znanje ukrajinske industrije in ukrajinskih oboroženih sil.

Hkrati je za uspeh programa bistvenega pomena, da se ohrani pravo ravnovesje in zagotovi, da Evropski obrambni sklad obravnava prihodnje dolgoročne potrebe po raziskavah in razvoju na področju obrambe. Drugi obrambni instrumenti EU, kot so ASAP, EDIRPA in predlog Komisije za EDIP, dopolnjujejo osredotočenost sklada z obravnavanjem takojšnjih prednostnih nalog in nujnih potreb. Kot je poudaril analitski center: „**Evropski obrambni sklad je dolgoročen program in dobro je, da ostane enako pomemben**.“

4. SOCIALNO-EKONOMSKI DONOS RAZISKAV IN RAZVOJA NA PODROČJU OBRAMBE

Pričakuje se, da bo Evropski obrambni sklad zagotovil jasno vrednost za vloženi denar z ustvarjanjem znatnih pozitivnih učinkov na produktivnost gospodarstva in družbe. To je razvidno iz makroekonomske študije, ki jo je izvedlo Skupno raziskovalno središče[11]. Študija je zaradi zgodnje faze izvajanja programa sicer precej omejena, vendar zagotavlja dragocen vpogled v pričakovane socialno-ekonomske rezultate sklada. Sklad naj bi dosegel največji učinek povečanja BDP EU za +0,025 % v letu 2030 v primerjavi z osnovnim scenarijem brez sklada, in sicer zaradi kombinacije večjih zasebnih naložb in večje skupne faktorske produktivnosti. To ustreza največjemu povečanju BDP v višini 2 954 milijonov EUR v letu 2030 in ustvarjanju dodatnih 32 413 delovnih mest po vsej EU. Evropska tehnološka in industrijska baza na področju obrambe naj bi po ocenah neposredno zaposlovala približno 500 000 ljudi, torej ti podatki kažejo, da sklad prepričljivo vpliva na gospodarstvo. Poleg tega imajo naložbe sklada **še več potencialnih koristi** za gospodarstvo in varnostno okolje EU. Z delovanjem sklada se krepita inovativnost in konkurenčnost industrije EU ter se odpirajo nove tržne priložnosti, tudi zunaj področja obrambe. To vodi k učinkovitejši porabi sredstev za raziskave in razvoj (manj vrzeli in prekrivanj, večji obseg, večje tveganje), tudi v smislu interoperabilnosti, v primerjavi z nacionalnimi pristopi, ki bi se lahko podvajali. Krepita se varnost EU in njen vpliv v svetu, tudi pri določanju standardov. Med posvetovanjem o vmesni oceni so bili poudarjeni dodatni pozitivni socialno-ekonomski učinki sklada. Deležniki so poudarili, da je sklad privedel do večje ambicioznosti, kot bi bila mogoča na nacionalni ravni, in sicer s projekti z večjim raziskovalnim potencialom ali projekti, ki vključujejo razvoj velikih zmogljivosti, kakršnih obrambna industrija sicer ne bi bila sposobna izvesti. Večina obrambne industrije, s katero so bila opravljena posvetovanja, je izrazila, da je zaradi sklada organizacijska rast večja. Predstavniki obrambne industrije so navedli, da inženirji, znanstveniki in drugi strokovnjaki prek pobud sklada glede razsežnosti znanj in spretnosti najdejo zanimive delovne priložnosti.

5. POENOSTAVITEV

Z razvojem Evropskega obrambnega sklada Komisija stalno upošteva pridobljene izkušnje. To je pripeljalo do **stalnega poenostavljanja** izvajanja programa. Deležniki, s katerimi so bila opravljena posvetovanja, so poudarili nemoteno delovanje sklada: na posvetovanjih z upravičenci je bilo vedno znova slišati ugotovitev, da je sklad kot program postal enostavnejši za uporabo in delo, saj je z leti postal bolj znan. To velja tudi pri primerjavi sklada s predhodnimi programi, saj so Komisija, države članice in upravičenci skupaj pridobili izkušnje in uporabljajo uveljavljene prakse, ki dobro delujejo in so postale rutinske.

Pomembne izboljšave vključujejo uvedbo popolnoma elektronske oddaje in vodenja projektov, podprtih z oblikovanimi in prilagojenimi predlogami za obravnavo vseh vidikov uredbe o Evropskem obrambnem skladu z bolj standardiziranim pristopom. Programi in

[11] *Ocena makroekonomskega učinka Evropskega obrambnega sklada za obdobje 2021–2027, pripravljena z modelom RHOMOLO (2025), Skupno raziskovalno središče v Sevilli*.

razpisi sklada se iz leta v leto objavljajo bolj zgodaj, zato imajo prijavitelji več časa za pripravo predlogov, zagotavljanje potrebne podpore držav članic in prijavo za financiranje. Čas, potreben za ocenjevanje, se je skrajšal in na splošno je velika večina upravičencev, s katerimi je bilo opravljeno posvetovanje, navedla, da je s skladom faza izvajanja projekta učinkovitejša kot pri predhodnih programih, in sicer zaradi izboljšanih postopkov in ukrepov za poenostavitev.

Za poenostavitev izvajanja Evropskega obrambnega sklada je bilo sicer storjenega že veliko, še vedno pa je mogoče kaj izboljšati. Posvetovanja so privedla do nadaljnjih zamisli o kratkoročni (tudi prek zbirnega svežnja za obrambo) in dolgoročni poenostavitvi.

6. ZAKLJUČEK

Hitro slabšanje strateških razmer je pokazalo, da Evropski obrambni sklad ni program, ki bi ga bilo dobro imeti, temveč program, ki ga je treba imeti, saj je treba več vlagati v raziskave in razvoj na področju obrambe zdaj, da bi se zagotovila pravočasna izraba najsodobnejših zmogljivosti v prihodnosti. Sklad je raziskave in razvoj na področju obrambe uspešno združil v enoten, srednje- do dolgoročen in dobro priznan program, ki prispeva k skladnemu in bolj povezanemu okolju EU glede raziskav in razvoja na področju obrambe.

Čeprav še ni bilo dovolj časa, da bi lahko projekti Evropskega obrambnega sklada dosegli vse pričakovane rezultate in učinke, je že jasno, da je sklad omogočil učinkovito podporo v celotnem ciklu raziskav in razvoja zmogljivosti ter spodbudil močno čezmejno sodelovanje, zaradi česar se je povečala učinkovitost.

Glede na precejšnje finančne in tehnološke izzive, s katerimi so povezani raziskave in razvoj na področju obrambe, je potreba po bolj strateškem, večletnem načrtovanju, ki bi industriji zagotovilo predvidljivost, postala pomemben vidik za prihodnost programa. Poleg tega si bo Komisija v tesnem sodelovanju z državami članicami prizadevala, da bi bili rezultati in izidi projektov Evropskega obrambnega sklada močneje povezani z javnimi naročili (kadar je ustrezno, skupnimi) oboroženih sil držav članic.

Pri Evropskem obrambnem skladu se stalno upoštevajo pridobljene izkušnje iz prejšnjih let. To je privedlo do nenehnega poenostavljanja izvajanja programa, Komisija pa si bo še naprej prizadevala, da bi sklad postal še enostavnejši, uporabniku prijaznejši in vplivnejši.

Spoznanja in ključne ugotovitve iz vmesne ocene Evropskega obrambnega sklada bodo imeli ključno vlogo pri načrtovanju preostalih let njegovega izvajanja ter bodo podlaga za politične odločitve za prihodnje pobude EU v okviru raziskav in razvoja na področju obrambe.